

חשיבותה של התקשורת בחברה ומדינה דמוקרטית

תקשורת תמיד הייתה מי שפוסעת ראשונה לעבר שינוי, או יותר מזה, מי שמביאה לידי שינוי. אם זה בזכות הטכנולוגיה המתקדמת שהתרוממה בזכותה והצורך שלנו ללמוד את הטכנולוגיה על מנת לצורך מידע, ואם זה בעזרת גיוון הקולות והשינויים החברתיים שהיא הובילה. גם בתקופתנו, תקופה של עידן מהפכני בכל הקשור לשפע התקשורת, חידושיים טכנולוגיים תקשורתיים רבים – החל משידורי לוויין וכלה במציאות מדומה וספרים אלקטרוניים – כל אלו ועוד משפיעים על החברה בה אנו חיים, על סגנון החיים שלנו בכל היבטיו (Keane, 2013, 28) השפע הטכנולוגי משפיע וכיום גם מחזק את מערכת היחסים בין התקשורת לפוליטיקאים וכמובן על הדמוקרטיה במדינה. נראה שמערכת היחסים הוגדרה מחדש בעידן שלנו, והשפעותיה ניכרות במערכת הדמוקרטית בכל מדינה. חשיבותה של התקשורת הופכת במינו לנוכחת יותר, ואולי באופן שונה מבעבר, אך עדיין מכרעת על חיינו במדינה דמוקרטית. (Blumler & Colema, 2015)

(111)

גם בעבר לתקשורת הייתה חשיבות מרכזית בכל הקשור להשפעה על תהליכים חברתיים, העיתון הכתוב בשפת הלאום לדוגמא הביא לאיחוד לאומי על בסיס גאוגרפי, וליכוד קהילה פוליטית אחת שכולם דוברים את אותה שפה באזור מסויים. בהמשך אמצעי תקשורת נוספים כמו הטלגרף ואחריו הרדיו גם גישור על פערי הזמן בין האזורים וליכודו עוד יותר את הקהילה. כל אלו ועוד תרמו לגיבוש תודעה לאומית. כניסתם של אמצעי תקשורת המונים אף חידדו את תחושת התודעה הלאומית וסימנו את סוף תהליך ההתבססות של הלאומיות (סופר, 2011, 16-17). התנועה הציונית, לדוגמא, חוקרים רבים גורסים כי התנועה הציונית נזקקה לעיתונות טובה ויעילה על מנת לקדם את האגידות של התנועה. התנועה הזדקקה לעיתונים גם כלפי פנים, מאחר וחבריה התנדבו לתנועה ובעיקר כלפי חוץ, מאחר והיא פעלה לשכנעה יהודים לתמוך בעיקריה, קרי, הייתה התנועה הציונית דמוקרטית. אחד הביטויים לאופייה הדמוקרטי של התנועה הציונית היה העובדה שרבים מחבריה, המוכרים והמובילים, עסקו בפעילות עיתונאית – בנימין זאב הרצל, נחום סוקלוב, זאב ז'בוטינסקי. מדובר על תופעה מעניינת שבה פעילים ציונים הם עיתונאים שמטרתם לקדם דמוקרטיה (גל, 2011, 132). הציונות ופעילה ראו את הצורך בעיתונות על מנת להתבסס בחברה, עניין זה הוא חשוב להבנת השפעתה של התקשורת על התבססות הדמוקרטיה והפיכתה ללגיטימית בחברה.

הטלוויזיה סימנה אבן דרך חשובה עוד יותר מהעיתונות בכל הנוגע להשפעה וליכודה של החברה – שידור הטלוויזיה חושף קהלים המוניים באותו זמן לאותם התכנים. הטלוויזיה הפכה לריטואל לאומי במרחב הציבורי- לוח השידורים היה הקשר בין הממסד לציבור (Marx & Cooper, 2017, 124).

כיום המצב שונה מאחר וערוצי התקשורת הם רבים וכך גם ענפי התקשורת, ואדם יכול לבחור מבין אפשרויות רבות מאיפה לצרוך מידע. ריבוי הערוצים, בניהם גם הרשתות החברתיות מביאה לכך שהתקשורת מצליחה להפעיל זרימה דו שלבית כך שחלק מהנמענים יחשפו למידע בכוונה וחלק לא בכוונה, דרך ערוצי תקשורת ומדיה אחרים (פישר, 2018, 39-41). אך החשיבות של הטלוויזיה להבניית התודעה הציבורית שתקשורת היא הצינור בין הממסד לאזרחים היא חשובה, מאחר והיא ממחישה את גודל ההשפעה של התקשורת על הציבור ולכן על מקבלי ההחלטות.

הטלוויזיה הכתיבה לצופיה את אופן וסדר הצגת הדברים, והפכה כך למדיום לאומי שהגדיר את גבולות התודעה הלאומית אשר משקפים את המטרה הלאומית הרצויה – יצירת זהות לאומית וקהילה. בלא תיווך מקומי, אמצעי התקשורת, ובראשם הטלוויזיה, קישרו את היחיד למרכז הפוליטי, ואת המרכז הפוליטי ליחיד. אמצעי התקשורת החדשים הללו וההתפתחות שלהם אפשרו לקבוצות להתאחד סביב אגינדה או מאפיינים יחודיים ובכך לאפשר לקולות חדשים להתאחד ולצוף בחברה (סופר, 2011, 17-18).

מחקרים רבים הוכיחו כי לתקשורת ישנה השפעה רבה על הציבור – פרט, חברה, קבוצה, מוסד ותרבות. בכוחה של התקשורת לשמר לגיטימציה למצב נתון או לערער עליו ולקדם שינוי כלשהו. כמובן שהשפעתה של התקשורת נגזר גם מהתקופה – לדוגמה, התקופה של בחירות ההשפעה של התקשורת גדולה הרבה יותר וגם בעתות של משבר ומלחמות. בבחירות לדוגמה, הקמפיילים מפעילים רבות את השיטה הדו שלבית שהזכרתי קודם כחלק מרכזי מתוכנית הקמפיין שלהם (פישר, 2018, 39-41). העובדה שלתקשורת יש נגישות והשפעה על הציבור מביאה לכך שהיא משפיעה גם על מקבלי ההחלטות ועל כן על הדמוקרטיה במדינה. היכולת של התקשורת להניע תהליכים חברתיים ולתקן עוולות מביאות לשינויים ממסדיים שלא היו קורים ללא התקשורת. הציבור, בדרך כלל מייחס חשיבות לתוכן ופרסומים בתקשורת, גם בשל התפוצה הרחבה וגם בשל האמינות שרוכש הציבור למדיה המסורתיים. בצורה כזו מצליחה התקשורת להשפיע על סדר היום הציבורי. (פישר, 2018, 52).

אחד מתפקידיה העיקריים של התקשורת במדינה דמוקרטית ובכך כוחה והשפעתה על הדמוקרטיה, הוא התפקיד של המתווך – התקשורת, כאמור, מקשרת בין חלקים שונים בחברה לבין המגזר הציבורי ומקבלי ההחלטות. קיוו של תיווך הינו הכרחי למימוש עקרונות דמוקרטיים. התקשורת נאלצת לשמור, עד כמה שניתן, על ניטרליות על מנת להיות מתווכת ראויה ולגיטימית (כספי, רבינא, קליין, 2011, 22-23).

אנשי יחסי ציבור של פוליטיקאים מבינים היום כי היכולת של התקשורת להגיע לקהל כה רחב ולהעביר את המסרים של המיוצגים שלהם היא רבה, היום יחסי ציבור-פוליטיקה ותקשורת הם שלישייה בלתי נפרדת. תחום יחסי הציבור התפתח על בסיס ההבנה כי התקשורת היא הגורם המתווך החשוב ביותר בין האזרח לממסד. מנהיגים רבים היום עושים שימוש נרחב ביחסי ציבור, לא רק אישיים לקידום במערכת הפוליטית, אלא גם על מנת לקדם החלטות כמו מלחמות או חוקים. בצורה כזו לתקשורת יש השפעה מכרעת על ההחלטות שיתקבלו בממסד, שכן היא זאת שמעבירה את המידע לציבור (יחיאל, לשם ומנדלזיס, 2011, 74).

יחד עם זאת, חשוב לשים דגש על אפן הפעילות של התקשורת כיום, במחקרו של Fink & Schudson 2014 נמצא כי עיתונאים רבים שמציגים אירועים פוליטיים וחברתיים שלבים יחד עם ההצגה הקרה גם פרשנות אישית ובכך משנים את התוכן שהממסד רוצה להביא לציבור ומונעים מהאזרחים לפרש לבד את התכנים. נראה כי מדובר על תופעה מודרנית ונפוצה בתקשורת, אשר משפיעה על דעת הקהל כלפי הפוליטיקאים כנגד האמנה העיתונאית להיות ניטראליים עד כמה שניתן. (Blumler & Colema, 2015. 115)

יחד עם זאת, בעיקר במלחמות, נמצא כי הפרשנות של השדרנים בעת הצגת הנתונים והאירועים, ביקורת על קברניטיו של המלחמה, עזרו למקבלי ההחלטות להגיע למסקנות טובות יותר בכל